

UZAKTAN ÖĞRETİMİ TERCİH EDEN ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Demographic Characteristics of the Students That Chose Distance Education

Meltem BATURAY¹

Ömer Faruk BAY²

Özet

Örgün öğretime alternatif olarak üniversitelerde uygulanmaya başlanan Uzaktan Öğretim, programlara kabul edilen öğrenci sayısı, gün geçtikçe açılan yeni programlar ve bölümler ile artık Türkiye’de de önemli bir yere gelmiştir. Uzaktan eğitim’in yeni açılan programlar ile ileride çok daha fazla kitleye eğitim verilmesine imkân sağlayacağı öngörülmektedir. Bu çalışmada 2008-2009 öğretim yılı güz döneminde Gazi Üniversitesi Atatürk Meslek Yüksek Okulu Uzaktan Eğitim Programı bünyesindeki Web Teknolojileri ve Programlama, Bilgisayar Teknolojileri ve Programlama, İşletme, Bilgi Yönetimi ve Muhasebe Bölümleri’ndeki gönüllü 264 öğrenciden elde edilen demografik özellikler incelenmektedir. Demografik bilgilerin yanı sıra öğrencilerin uzaktan eğitimi tercih etme nedenleri, beklentileri ve mezun olduktan sonraki hedefleri de incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: uzaktan eğitim, demografik bilgi, yükseköğretim

Abstract

Having started to be offered by Turkish universities as an alternative to traditional education, Distance Education programs are becoming increasingly important with the high number of students enrolled in them. It is anticipated that Distance Education will serve even greater numbers of students in the near future. This study examines the demographic characteristics of 264 volunteer students who were attending the Web Technologies and Programming, Computer Technologies and Programming, Business Administration, Knowledge Management, and Accountancy Departments of Gazi University's Atatürk Vocational School, Distance Education Program during the fall semester of 2008-2009. In addition to the demographics, students' reasons for choosing Distance Education, their expectations and post-graduation goals were also examined.

Keywords: distance education, demographics, higher education

Giriş

Uzaktan eğitim zaman ve yerden bağımsız, bireyselleştirilmiş eğitim imkânı sağlayan ve günümüzde artık iletişim teknolojileri ve özellikle de internet aracılığıyla gerçekleştirilen en çağdaş eğitim biçimidir. Clark ve Mayer (2003:13) tarafından yapılan tanıma göre uzaktan eğitim, CD-ROM,

¹ Dr.; Gazi Üniversitesi, Bilişim Enstitüsü, 06500 Beşevler-Ankara, baturay@gazi.edu.tr

² Prof. Dr.; Gazi Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Elektronik ve Bilgisayar Bölümü, 06500 Beşevler-Ankara, omerbay@gazi.edu.tr

internet ve intranet aracılığıyla bilgisayar üzerinden yapılan eğitimidir ve şu özelliklere sahiptir:

- Öğrenme hedeflerine ulaşmayı sağlayan içeriğe sahiptir.
- Öğrenmeyi sağlayacak öğretim yöntemlerini kullanmaktadır.
- İçerik ve yöntemi öğrenciye ulaştırmak amacıyla farklı medya araçları kullanmaktadır.
- Bireysel öğrenme hedeflerini gerçekleştirebilmek ya da kurumsal performansı artırabilmek için yeni bilgi ve beceriler üretir.

Bu tanımda söz edilen yeni bilgi ve becerilerin üretilmesi, sürekli olarak güncellenmesi ve doğru yönetilmesi hangi alanda olursa olsun toplumları başarıya götürmektedir. Toplumun bireyelerine düşen görev ise bulunduğu toplumda hem yer edinmek hem de katkıda bulunmak adına bilgi düzeyini sürekli olarak geliştirmektir. Bu noktada sadece örgün eğitimle ya da zorunlu eğitimle alınan eğitim yeterli olmayabilir. Yaşam boyu eğitim çatısı altında toplanan eğitimler ile bireyler hayatının her döneminde ve her konuda eğitim alabilirler. Günümüzde bu eğitimi bireylere sunmanın en pratik yolu teknolojinin ve özellikle de günümüzde en yaygın iletişim araçlarından biri olan internetten de yararlanarak uzaktan eğitim aracılığı ile sunmaktır. Zaman içerisinde yaşam boyu eğitim ilkesinin önemi daha da artacaktır. Dolayısıyla bu durum açık öğretim ve uzaktan öğretimin de değerinin artmasını sağlayacaktır. (Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi Raporu, 2007). Uzaktan eğitim sadece yaşam boyu eğitim için değil örgün eğitime bir alternatif olarak da her geçen gün hem dünyada hem de ülkemizde yaygınlaşmaktadır.

Yüksek öğretim kurulu tarafından yayınlanan 2007 Türkiye'nin Yükseköğretim stratejisi raporuna göre Türkiye'de yükseköğretim içinde uzaktan öğretimin payı %30 un üzerindedir. Türkiye bu noktada gelişmekte olan Güney Afrika, Madagaskar, Tayland ve Çin gibi ülkeler ile aynı yerde durmaktadır (s. 89). Çok yeni bir uygulama olmasına rağmen uzaktan eğitim kısa zamanda hızla yaygınlaşmıştır. Bu aslında Türkiye'de uzaktan eğitime verilen önemi anlamak açısından oldukça dikkat çekici bir tablodur. Ancak yine YÖK'ün aynı raporuna göre Türkiye'de e-öğrenme uygulamalarını geliştirmek adına yeni adımlar atılmalıdır. Çünkü uzaktan eğitim konusunda 1999 yılında YÖK bünyesinde bir Enformatik Milli Komitesi kurularak girişimlerde bulunmaya başlanılmasına rağmen, 2007 itibariyle beklenen hızda bir gelişim sağlanamamıştır. Buna çözüm olarak ise şunlar önerilmektedir:

- Geçmiş deneyimler değerlendirilerek uzaktan eğitimde ders hazırlayacak olanları özendirecek ödemelerin yapılabilmesi için gerekli kaynaklar sağlanmalı,
- Bu öğretim kanalının yeniden canlandırılması için gerekli girişimlerde bulunulmalı,

- Başarılı sonuçlara ulaşmak için özel pedagojik yaklaşımlar ve tasarımlar hazırlanmalı,
- Bu programlar özel pedagojik bilgilere dayanarak tasarlanmalı ve destek sistemlerine sahip olmalıdır (s. 190).

Uzaktan eğitim almakta olan öğrenciler geleneksel yani yüz yüze eğitim almakta olan öğrencilere göre demografik özellikler açısından farklılık göstermektedir (Yükseltürk, 2005). Uzaktan eğitimin sağladığı yerden ve zamandan bağımsız eğitim imkânı bu eğitimden faydalanmak isteyen kitlenin genelde coğrafik olarak üniversiteye uzak bölgelerde yaşayan evde ya da işte tüm gün çalışmakta olan yetişkinlerden olduğunu göstermektedir. Örgün eğitimdekilerden yaşça yüksek olan bu bireyler eğitimlerine ancak yarım gün vakit ayırabilecek durumdadırlar (Wallace, 1996). Uzaktan eğitimi tercih eden kitle acaba zaman içerisinde değişmekte midir? ya da ülkemizde durum nasıldır? Bu çalışmada yükseköğretimde uzaktan eğitim almakta olan öğrencilerin demografik özellikleri, uzaktan eğitimi tercih nedenleri ve bu öğrencilerin mezun olduktan sonraki hedeflerini belirlemek üzere gerçekleştirilmiştir. Gazi Üniversitesi'nde uzaktan eğitim 2006 yılından bu yana sürdürülmektedir. Gazi Üniversitesi'nde uzaktan eğitime Bilgisayar Teknolojileri ve Programlama ve İşletme ön lisans programları ile başlanmış iken iki sene gibi kısa bir sürede hızla program sayısı artırılarak 2007-2008 öğretim yılından itibaren Web Teknolojileri ve Programlama, Bilgi Yönetimi ve Muhasebe bölümlerinin eklenmesiyle toplam beş program üzerinden yürütülmektedir. Gazi Üniversitesi Bilişim Enstitüsü'nde ise 2008-2009 öğretim yılı bahar döneminden itibaren Uzaktan Eğitim Yüksek Lisans programı eğitimi verilmeye başlanmıştır.

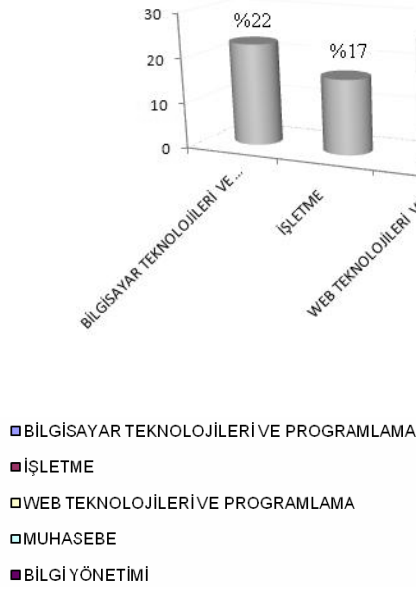
Yöntem

2008-2009 öğretim yılı güz döneminde Gazi Üniversitesi Atatürk Meslek Yüksek Okulu Uzaktan Eğitim Programı bünyesindeki Web Teknolojileri ve Programlama, Bilgisayar Teknolojileri ve Programlama, İşletme, Bilgi Yönetimi ve Muhasebe Bölümleri'ndeki öğrenci sayısı toplamda 1815'ir. Bu çalışmaya gönüllü olarak 264 öğrenci (%50 erkek, %50 kız, 133 erkek, 131 kız) katılmış ve çalışmada öğrencilerin demografik özellikleri, uzaktan eğitimi tercih nedenleri ve mezun olduktan sonraki hedefleri de araştırılmıştır. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmış ve veriler anket yoluyla toplanmıştır. Uygulanan anket araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve anketin geçerliliğini güçlendirmek amacıyla uzmanlar tarafından incelenmiştir.

Araştırma Bulguları

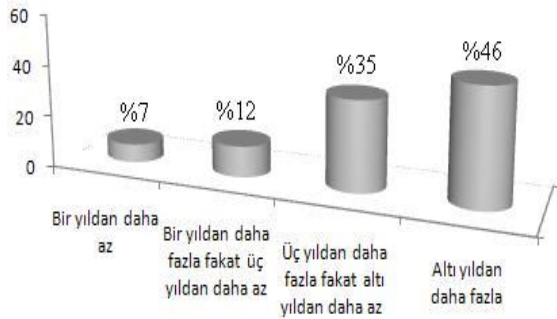
Araştırmaya katılan Gazi Üniversitesi Atatürk Meslek Yüksek Okulu Uzaktan Eğitim Programı bünyesindeki Web Teknolojileri ve Programlama, Bilgisayar Teknolojileri ve Programlama, İşletme, Bilgi Yönetimi ve

Muhasebe Bölümleri'ndeki gönüllü 264 öğrencinin bölümlere göre dağılımı şu şekildedir (Grafik 1):

Grafik 1. Katılımcıların bölümlere göre dağılımı

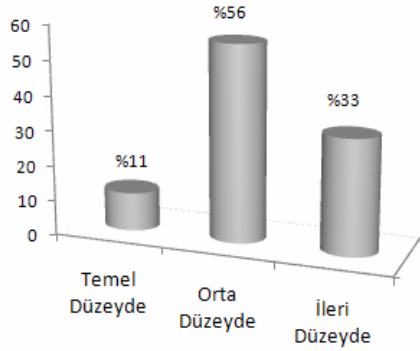
Katılımcıların %94'ü birinci sınıf, %6'sı ikinci sınıf öğrencisidir. Araştırma örneklemini oluşturan 264 öğrencinin yaşlara göre dağılımına bakıldığında, %16'sı 18 yaş ve altında; %67'si 19-25 yaş arası; %15'i 26-35 yaş arası ve %2'sinin ise 36 yaş ve üzeri olduğu ve yine bu öğrencilerin %89'unun bekâr, %11'nin ise evli olduğu anlaşılmaktadır. Bu öğrencilerin %54'ü tam zamanlı olarak çalışmakta, %13'ü yarım gün çalışmakta ve %33'ü ise hiç çalışmamaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin bilgisayar kullanma yıllarına bakıldığında ise durum Grafik 2'de olduğu gibidir.

- Bir yıldan daha az
- Bir yıldan daha fazla fakat üç yıldan daha az
- Üç yıldan daha fazla fakat altı yıldan daha az
- Altı yıldan daha fazla

Grafik 2. Katılımcıların yıllara göre bilgisayar kullanma oranları.

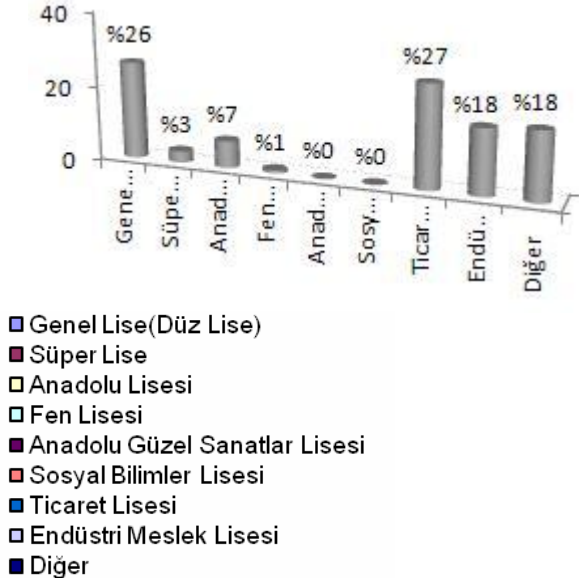
Yine öğrencilerin bilgisayar okuryazarlığı derecelerini araştırmak amacıyla bilgisayar kullanma seviyelerinin ne olduğu sorulmuştur. Öğrencilere verilen açıklamalı seçenekler ise temel, orta ve ileri düzey şeklindedir. Katılımcıların verdiği cevaplar Grafik 3'te gösterilmektedir.

- Temel düzeyde (Bilgisayarı açma-kapama, internette gezinme)
- Orta düzey (Temel düzeyde becerilerin yanısıra ofis programlarını kullanabilme)
- İleri düzey (Orta düzeye ilaveten her tür programı çalıştırma, programlama, derleme)

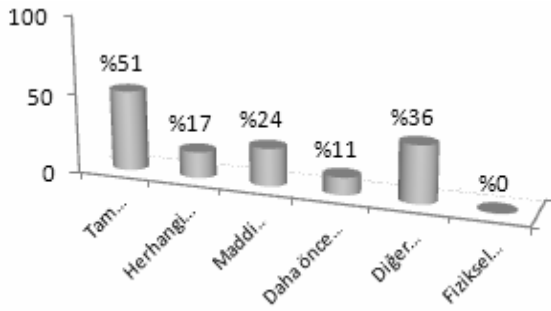
Grafik 3. Katılımcıların bilgisayar kullanabilme düzeyleri.

Öğrencilerin hangi lise ağırlıklı mezun olduklarını araştırmak için sorulan “Hangi lise mezunusunuz?” sorusuna verilen cevaplar ise Grafik 4’te gösterilmektedir.

Grafik 4. Öğrencilerin mezunu oldukları liselere göre dağılımları.

Öğrencilerin uzaktan eğitimi tercih etme nedenleri araştırmak üzere sorulan soruya verilen cevapların dağılımı ise Grafik 5’te gösterilmektedir. Bu soruda öğrencilere birden fazla cevap verebilme seçeneği sunulmuştur.

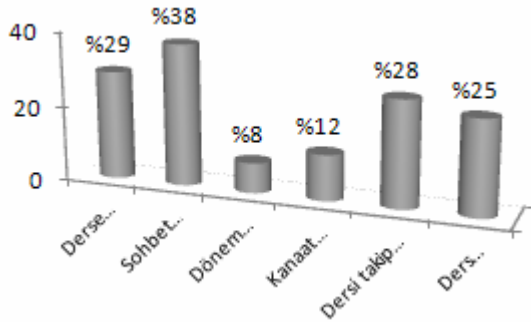

- Tam zamanlı çalıştığım için tercih ettim
- Herhangi bir örgün eğitim programına puanım tutmadığı için tercih ettim.
- Maddi olarak (ulaşım ve yerleşme gibi) daha avantajlı olduğunu düşündüğüm için tercih ettim.
- Daha önce uzaktan eğitimde okumuş ve okumakta olan arkadaşlarımın tavsiyesi üzerine seçtim.
- Diğer kişisel sebeplerden dolayı tercih ettim.
- Fiziksel Engelli olduğum için tercih ettim.

Grafik 5. Öğrencilerin uzaktan eğitimi tercih etme nedenleri.

Dönem içerisinde hangi iletişim araçlarının kullanılmasının öğrenciyi memnun ettiğini sorgulamaya yönelik sorulan soruya verilen cevapların %35'i telefon, %56'sı elektronik ileti, %47'si tartışma grubu ve %33'ü de haftalık sohbet ortamını tercih etmek şeklinde olduğu görülmüştür. Bu soruda öğrencilere birden fazla seçeneği işaretleme olanağı sunulmuştur.

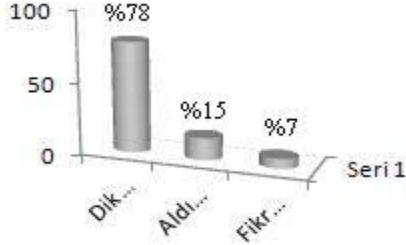
Öğrencilerin derslerin devamı aşamasında hangi konularda daha fazla bilgiye sahip olduklarının belirlenmesi üzerine sorulan soruya verilen cevaplar Grafik 6'da gösterilmektedir. Yine bu soruda da öğrencilere birden fazla seçeneği işaretleme olanağı sunulmuştur.

- Ders katılım saatleri
- Sohbet saatleri
- Dönem sonu ödevinin kapsamı
- Kanaat puanlarının nelere dayanarak verileceği
- Dersi takip edebilmem için gerekli altyapı
- Ders materyallerine nasıl ulaşılacağı

Grafik 6. Öğrencilerin dersler hakkında hangi konularda daha fazla bilgiye sahip oldukları

Son olarak öğrencilerin uzaktan eğitim programından mezun olduktan sonraki amaçlarının ne olduğu sorusuna verilen cevaplar ise Grafik 7’de gösterilmektedir.

■ Dikey geçişle dört yıllık bir bölümde eğitime devam etmek

■ Aldığım eğitimle ilgili bir işe girmek

□ Fikrim yok.

Grafik 7. Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Programını bitirdikten sonraki amaçları.

Tartışma

Çalışmaya katılan öğrencilerin yüksekokuldaki bölümlere göre dağılımı hemen hemen eşittir. Yine çalışmanın katılımcılarının oranlarına bakıldığında uzaktan eğitimde öğrenim görmekte olan kız öğrenciler de erkek öğrencilere sayı bakımından eşittir. Türkiye’deki üniversitelerde uzaktan eğitim programlarını tercih eden öğrencilerin cinsiyetleri incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerin sayıca hemen hemen eşit olduğu gözlenmektedir. Şahin’in (2007) Anadolu Üniversitesi’nde yaptığı bir çalışmada da durum aynıdır. Öğrencilerin yıllara göre bilgisayar kullanma oranlarına bakıldığında yarıdan çok daha fazlasının en az bir yıldır bilgisayar kullanıldığı ve yine yarıdan fazlasının orta düzey diye tanımladığımız bilgisayarı açma-kapama, internette gezinme ve ofis programlarını kullanabilme becerilerine sahip olduğu görülmektedir. Çoğunlukla temel seviye bilgisayar kullanma düzeyi gerektiren uzaktan eğitimde zorlanmayacaklarını düşünen öğrencilerin bu eğitim modelini tercih etmelerinde bilgisayar kullanma geçmiş tecrübeleri ve düzeylerinin de olumlu bir etken olabileceği düşünülmektedir. Çünkü Qureshi ve Antosz’un (2002) yaptığı çalışmaya göre uzaktan eğitim öğrencilerini geleneksel eğitim almakta olan öğrencilerden ayıran özelliklerden iki tanesi öğrencilerin geçmiş web ve e-ileti tecrübeleridir. Öğrencilerin ağırlıklı olduğu yaş grubu 19-25 arasındadır. Bu bulgu öğrencilerin ağırlıklı olarak liseyi bitirmiş ancak herhangi bir örgün eğitim programına katılamamış kişilerden oluştuğu izlenimi vermektedir. Hugh ve Forest (1997) tarafından uzaktan eğitim almakta olan yetişkinler üzerinde yapılan bir çalışmada, bu öğrencilerin çoğunun bayan, evli ve üniversitelerin örgün programlarına yerleştirilmiş olan öğrencilere göre yaşça büyük oldukları ve yine çoğunun tam zamanlı

çalışmakta olduğu ortaya çıkmıştır. Yine öğrencilerin birçoğu bekâr, çok az bir kısmı evlidir. Bu çalışmada da öğrencilerin yarıdan çok daha fazlası tam zamanlı ya da yarım zamanlı olarak çalışmaktadır. Bu bulgu uzaktan eğitimin sağladığı yer ve zamandan bağımsız eğitim imkânının çalışanlar tarafından nasıl tercih sebebi olduğunun bir göstergesidir. Zaten öğrencilerin uzaktan eğitimi tercih etme nedenlerini araştırmak üzere sorulan soruya verilen en yaygın cevap “Çalıştığım için tercih ettim” şeklindedir. Bu cevaptan sonra ağırlıklı tercih edilen “Kişisel sebeplerden dolayı tercih ettim” ayrıca araştırılması gereken bir cevaptır. Çok daha fazla tercih sebebi olabileceği düşünülen “Maddi olarak (ulaşım ve yerleşme gibi) daha avantajlı olduğunu düşündüğüm için tercih ettim.” seçeneği tahmin edildiği kadar çok tercih nedeni olarak gösterilmemiştir. Oysaki uzaktan eğitim almakta olan öğrenciler üzerine yapılan birçok çalışmaya göre öğrenciler kısıtlı zaman ve para engelleri yüzünden bu eğitim modelini tercih etmektedirler (Hyatt, 1992; MacBrayne, 1995; Cardenas, 2000). Fiziksel engelli olarak uzaktan eğitimi tercih edenlerin oranı ise yine oldukça düşüktür. Öğrencilerin mezun oldukları liselere göre dağılımlarına bakıldığında en fazla Ticaret Lisesi ile Genel Lise olduğu görülmektedir. Bunu Endüstri Meslek Lisesi ve “diğer” olarak belirtilen ortaöğretim kurumları takip etmektedir. Özellikle Fen Lisesi başta olmak üzere sınavla öğrenci kabul eden Anadolu Lisesi ve Süper Lise mezunlarının sayıca az olduğu görülmektedir. Bu durum söz konusu lise mezunlarının ağırlıklı olarak bir örgün eğitim programına yerleştirilebildikleri için uzaktan eğitimde yer almadıkları söylenebilir. Öğrencilerin Uzaktan Eğitim programını bitirdikten sonraki amaçlarını araştırmak üzere sorulan soruya verilen ağırlıklı cevap “Dikey geçişle dört yıllık bir bölümde eğitimime devam etmek.” şeklindedir. Bu bulgu da aslında uzaktan eğitimde okumakta olan öğrencilerin bir örgün eğitim programına yerleşemedikleri için bu programı seçtiklerinin bir göstergesi olabilir. Bu çalışmada, öğrencilerin uzaktan eğitimin işleyişi hakkındaki fikirleri de alınmıştır. Bulgulara göre, uzaktan eğitim öğrencisini bu sistemde iletişim araçlarından tercih sırasına göre en çok elektronik ileti, tartışma grubu, telefon ve haftalık sohbetler memnun etmektedir. Öğrencilerin dersler hakkında hangi konularda daha fazla bilgiye sahip olduklarına ilişkin soruya verdikleri cevaplara göre sırasıyla sohbet saatleri, derse katılım saatleri, dersi takip edebilmeleri için gerekli altyapı ve ders materyallerine nasıl ulaşılabileceğidir. Genellikle öğretim elemanının tercihine göre şekillenecek olan kanaat puanlarının nelere dayanılarak verileceği ve dönem sonu ödevinin kapsamı doğal olarak uzaktan eğitim öğrencilerinin diğerlerine göre daha az bilgi sahibi oldukları konulardır.

Sonuç

İnternet tabanlı uzaktan eğitim ülkemizde yükseköğretimde ön lisans ve yüksek lisans programlarında uygulanmaya kısa bir süre önce başlamasına rağmen hızla yaygınlaşmaktadır. İnternet tabanlı uzaktan eğitim lisans eğitiminde de uygulanmaya başlanmıştır. 2008-2009 eğitim öğretim döneminde

ise 11 üniversitenin açtığı yeni programlar ile uzaktan eğitim yüksek lisans eğitiminde daha da yaygınlaşmıştır. Bu yaygınlaşmanın ileride Anadolu'daki farklı üniversitelere de yayılarak hızla devam edeceği öngörülmektedir. Bu çalışmada 2008-2009 öğretim yılı güz döneminde Gazi Üniversitesi Atatürk Meslek Yüksek Okulu Uzaktan Eğitim Programı bünyesindeki Web Teknolojileri ve Programlama, Bilgisayar Teknolojileri ve Programlama, İşletme, Bilgi Yönetimi ve Muhasebe Bölümleri'ndeki gönüllü öğrencilerden elde edilen demografik özellikler incelenmiştir. Gazi Üniversitesi'nde gerçekleştirilen bu araştırmanın sonuçlarının, üniversitemizde Uzaktan eğitimi tercih eden öğrencilerin demografik özelliklerini ve beklentilerini anlamak açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Cárdenas, C. (2000, October 19-22). Motivations for and barriers against participation in adult education. Leonardo project MOBA. Paper Presented at the Adult Education and the Labor Market VI Conference, Seville. [On-line] Available: <http://www.evu.ruc.dk/eng/events/seville/moba.html> Retrieved April 10, 2002.
- Clark, R.C. ve Mayer, R.E. (2003). *E-learning and the Science of Instruction*. San Francisco: Pfeiffer
- Hyatt, S. (1992, May 24-27). Developing and managing a multi-modal distance learning program in the two-year college. Paper presented at the Annual International Conference of the National Institute for Staff and Organizational Development on Teaching Excellence and Conference of Administrators, Austin, Texas (ED 349 068).
- Hughes, M., & Forest, S. (1997). Distance education in early intervention personnel preparation. In P. J. Winton, J. A. McCollum, & C. Catlett (Eds.), *Reforming personnel preparation in early intervention: Issues, models, and practical strategies* (pp. 475-494). Baltimore: Paul H. Brookes.
- MacBrayne, P. (1995). Rural adults in community college distance education: What motivates them to enroll? In Killackey, J. & Valadez, J.R. (Eds.), *New directions for community colleges* (pp. 85-93). San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
- Qureshi, E. & Antosz, E. (2002). An interesting profile-university students who take distance education courses show weaker motivation than on-campus students. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 5.
- Şahin, İ. (2007). Predicting Student Satisfaction in Distance Education and Learning Environments. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 8(2), 9.
- Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi (2007) Ankara-Şubat http://www.yok.gov.tr/duyuru/yok_strateji_kitabi.pdf
- Yukselturk, E. (2005). Online Information Technologies Certificate Program, *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 6 (1). Web: <http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde17/pdf/erman.pdf>
- Wallace, L. (1996), Changes in the demographics and motivations of distance education students, *Journal of Distance Education*, 11(1), 1-31.